

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו יו"ר ועדת סת"ם העולמית הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

פרשת במדבר

אור

חובת ומעלת הדין כל אדם לכף זכות

במדבר פרק א (א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאַחַד מִזְעָר בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מִצְרָיִם מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְנִלְוָלְתָם: במדבר פרק א (מח) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (מט) אַךְ אֵת מַטֵּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בַתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שאלה:

א) ויש לשאול כיצד כתוב בתורה שאו את ראש "כל עדת בני" ומאיידך בהמשך מפורש אך את מטה לוי לא תפקוד, וא"כ אינו "כל" כיון ששבט לוי הוא חלק מעדת בני? ב) ועוד מהו הלשון שאו ולא כתב תספרו או תמנו?

תירוץ הבא"ח ללמד זכות על כל ישראל:

ותירץ ה"עוד יוסף חי" מדוע כתבה התורה "כל" ישראל אין כוונתה לכלל הכמות של השבטים אלא אותם שבטים שכן הוא מונה ימנה את כולם בלי הבדל בדרגתן ומעלתן, בכדי לכלול כל הרמות והדרגות של בני אדם ללא הבדל, שהתורה רוצה ללמדנו שאין לקטרג על שום אדם מבני ישראל ואפילו על הרשעים, אלא תמיד צריך ללמד זכות על כל אדם כיוון שבדאי תהיה לו איזו זכות, שהרי מצינו שהקב"ה הקפיד על משה רבינו בשביל שכונה את בני "שמעו נא המורים", וכן הקפיד על ישעיה הנביא שאמר על ישראל "בתוך עם ממה שפתיים אנכי יושב", וכן אליהו הנביא שאמר על ישראל "עזבו ברידתך", ועוד אחרים שהקב"ה הענישם על שאמרו מילה אחת של גנאי על בני וקל והומר לכל אדם שפותח את פיו בלי השבון ומגנה ומשפיל או מוציא שם רע על בני שעונשו חמור מאוד אלא אדרבה ראוי תמיד לחפש איזו זכות לסנגר על בני.

מעשה בשבט בני:

וכמעשה שהיה עם הבא"ח שבא אליו אדם וסיפר על אנשי אירופה שמעשיהם מקולקלים אמר לו הבא"ח מדוע אינך מסנגר עליהם? ענה אותו אדם ואמר שלא מצא שום זכות בהן, אמר לו הבא"ח בוא ואספר לך סיפור שהיה בדור הקודם עם אחד מעשירי אירופה ומתוך עושרו היה מקורב למלכות והיה אוכל ושותה עמהם עד שהיה ממש כגוי, ולמרות זאת היה מתפאר ביחוסו כיהודי עיי"ש. זוהי כוונת הפסוק לומר כל בני לרבות אותם הרשעים וכן כתב למשפחותם ולבית אבותם היינו אפילו בשביל אותה זכות שמייחם את עצמו למשפחתו ולאבותיו. עיר נלע"ד יש להוסיף שלכן כתב "שאו" לרמוז שיש לרומם כל אדם מבני כולל הרשעים שבהם אפילו בשביל אותה זכות בודדת שהן משתבחים בייחוס היהודי וק"ו כאשר יש זכויות רבות לכל אחד ואחד שהוכה עלינו ללמד זכות ולמצא את הטוב שבו ולהמנע מקיטרוג, כמאמר הו"ל במסכת עירובין דף יט ע"א, וכן במסכת ברכות דף נז ע"א, ומסכת חגיגה דף כז ע"א,

וכן במסכת סנהדרין דף לו ע"א אפילו פושעי ישראל מליאין מצות כרמון שנאמר [שיר השירים ו'] כפלה הרמון רקתך. ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך, שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון על אחת כמה וכמה סתם יהודי. ולכן יש ללמד זכות על כל אדם מישראל.

והוי דן את כל האדם לכף זכות:

והם דברי התנא במסכת אבות פרק א משנה ו יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות: שהתנא מלמד את האדם לאחר שביאר כיצד לעשות רב, ואיך לקנות חבר, מבאר כיצד יתנהג עם כלל הציבור ומייעץ התנא שירגיל עצמו לדון כל אדם לכף זכות, ותמיד יחפש את המעלות שיש בחברו ולא את החסרונות, ועיי"ו ירבה אהבה ואהוה ויתחברו אליו. אפילו רחוק מהשכל צריך לדון לכף זכות כמבואר בהו"ל במסכת שבת דף קכז ע"ב תנו רבנן הדין הכירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו אין לי מעות. אמר לו תן לי פירות. אמר לו אין לי. תן לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה. אין לי. תן לי כרים וכסתות. אין לי. הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחו נפש. לאחר הרגל נמל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מוגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי אין לי מעות במה חשדתני? אמרת שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך, ולקחת בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרת לי אין לי בהמה במה חשדתני? אמרת שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרת לי אין לי קרקע במה חשדתני? אמרת שמא מוחכרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרת לי אין לי פירות במה חשדתני? אמרת שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרת לי אין לי כרים וכסתות במה חשדתני? אמרת שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר לו העבודה, כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנום בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום התיירו לי כל נדרי. ואתה, כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות. הראת לדעת אפילו שרחוק מהשכל לדון כך לכף זכות

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו יו"ר ועדת סת"ם העולמית הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

לחפש הסרונות כי לא מעוקצין ולא מדובשך ועדיף שלא ישבח ולא יעקין. ולכן מדגיש התנא בלשונו לדון את כל האדם, כדי ללמדנו שלא יבא לידי גינוי מתוך שמשבחו בדבר מסויים יגנהו בדבר אחר, כמו"ש הו"ל **במסכת בבא בתרא דף קסד ע"ב, וכן במסכת ערכין דף טז ע"א** לעולם אל יספר אדם במובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו. אלא הובתו לדון את כולו לכך זכות כיון שהכלל אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, היינו למצבו הבראותי הכלכלי והחברתי והמשפחתי וכו' שיתכן גם אתה אילו היית נתון במצבו לא היית נוהג אחרת, ורק בדרך זו אפשר להרבות אהבה ואהוה ולחיות עם חברה טובה בשלום.

מעשה עם הר"י מברדיצ'וב עד כמה צריך לדון לבף זכות:
בעיירה ברדיצ'וב הלך לעולמו גביר העיירה אשר יצא שמעו לשמצה כקמץ מופלג, אנשי העיירה אשר שנאוהו ראו נחת בשומעם כי עבור קבורתו דורשת החברה קדישא סכום כסף גדול מיורשיו, אולם היורשים התנגדו לתשלום הכבוד שהוטל עליהם באומרים שאין הם אשמים ואין הם חייבים לשאת בתוצאות התנהגותו של הנפטר, הדי הוויכוח הגיעו עד רבי לוי יצחק מברדיצ'וב והוא קרא אליו את אנשי החברה קדישא לכירור העניין, לאחר ששמע מיהו הנפטר הורה להם הרב אל תדרשו כסף רב עבור הקבורה, הוא אף הודיע שהוא עצמו ישתתף בלוויה, בראות התושבים את רבם צועד אחר ארון הנפטר פסקו ממלאכתם ויצאו גם הם לחלוק כבוד אחרון למת, עם תום הלוויה ניגשו השוכני העיר אל הרב ותמחו באוזניו על פשר יחסו אל העשיר הנפטר שהיה ידוע כקמץ, התוודעתי אליו בזכות שלושה דיני תורה שהביא לפני ואשר מהם עמדתי על אופיו האמיתי של האיש הסביר רבי לוי יצחק.

דין התורה הראשון אבידה: היה לפני שנים רבות כשהגיע סוחר לעירנו ובידו סכום כסף גדול שהפקידו בידו סוחרים אחרים כדי שיבצע קניות עבורם, משסיים הסוחר את קניותיו רצה לשלם אך אז נוכח לדעת שהארנק נעלם, ברוב צער וייאושו התעלף רופא שהוחש להחיותו הצליח לעוררו, אך משנזכר הסוחר באשר אירע לו איבד הכרתו שוב וכמעט שלא היה ניתן לעוררו, אם לא יימצא הכסף אמרו הרופאים הייו בסכנת, לפתע בעוד כולם עומדים אובדי עצות, הגיע הגביר הנפטר דין והודיע כי מצא את האבדה הוא הושיט את סכום הכסף לסוחר שהתעורר מעלפנו לאחר שהדיעה הדרה להכרתו, מאוחר יותר הגיע לבית הגביר אדם שהודהה בפניו כגנב שנמל את כספו של הסוחר התפעמתי לנוכח גודל המעשה שעשית, אמר הגנב ברצוני לכפר על מעשי ולמסור לך את הכסף שעמי תמורת הכסף שנתת לסוחר. אולם העשיר סירב לקבל את הכסף היתה זו זכות גדולה עבורי להציל בכספי נפש מישראל אמר אינני מוותר על המצווה שעשיתי. סיים רבי לוי יצחק את תיאור המעשה הראשון ואמר משלא הגיעו לעמק השווה פנו השניים אלי ואני פסקתי לטובת העשיר הנדיב.

כיון אל האמת, וזו כוונת התנא דקדק בלשונו לדון את כל האדם ללמדנו שהובת האדם גם כאשר הדבר רחוק מהשכל. **וכן פסק השולחן ערוך הושן משפט הלכות דיינים סימן יז סעיף י** אין לדיין וכו' ואם באו לפניו אחד כשר ואחד רשע, לא יאמר זה רשע וחזקתו משקר וזה בחזקת שאינו משנה בדבורו אמה הדין על הרשע, וכו' וידון לפי מה שיראה לו מהדברים, וכשיפטר מלפניו יהיו בעיניו ככשרים, כשקבלו עליהם את הדין, **וידון כל אחד לבף זכות עכ"ל.**

הדן לבף זכות מקבל שכרו בעוה"ז ולעוה"ב:

עוד מבואר גדול שכר הדן לבף זכות **במסכת שבת דף קנז ע"א** אמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, **והדן את חברו לבף זכות.** וכו' **תנו רבנן הדן חבירו לבף זכות דנין אותו לזכות.** ולמדו הדבר הו"ל **במסכת שבועות דף ל ע"א ד"א** בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חבירך לבף זכות. **וכן כתב המגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק א.**

רמו הדברי חיים מצאנז:

ובזה היה מפרש האדמו"ר בעל "דברי חיים" מצאנז זצ"ל את הפסוק **"לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל, ה' אלוקיו עמו"** במדבר כ"ג כ"א. מי שאינו רואה און ביעקב ולא עמל בישראל ותמיד הוא מצדיק את הבריות ומלמד עליהם זכות איש כזה זוכה שה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו. ותהלת חיים שמלות בנימין. ויש להוסיף שגם רמוז בפסוק שכתב פעם יעקב ופעם ישראל שבכל דרגה הן בדרגת יעקב או ישראל ידון לבף זכות.

אגרת הרמב"ן לראות במעלת חברינו:

וכמ"ש הרמב"ן באגרת לבנו וז"ל וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבודו, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד ע"כ.

דברי הבעל שם טוב:

אך מטבע האדם במקום ללמוד הטוב מהזולת ולתקן ולהשלים את הסרונותיו, הופך הקערה על פיה כמימרא הידועה ומפורסמת בשם ר' ישראל מסלנט זצ"ל שהקב"ה ברא לאדם שני עיניים אחת להסתכל על הסרונותיו ואחת להסתכל על מעלות חברו בכדי ללמוד מהן, אולם האדם הופך תפקידו בעין אחת מסתכל על הסרונות חברו ובעין השניה מסתכל על מעלות עצמו. זאת ועוד אפילו כבר האדם מסתכל מעלות חברו ומשבחו בהן בדרך כלל מוסיף אבל יש לו חסרון מסויים למען לא יחשבו שהחברו טוב ממנו כי יש לו איזה חסרון, ונמצא אפילו כבר דן לבף זכות אינו דן אותו בצורה מושלמת, וגם לזה כיון התנא באומרו את "כל האדם" ללמדנו שידון את כולו בלי

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו יו"ר ועדת סת"ס העולמית הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מעשה שהיה בזמננו המלמד מבט על הזולת:

וסיפר לי אחד הרבנים שדיבר עם בעל המעשה מלמד בתלמוד תורה אשר המנהל ביקש ממנו להכניס אצלו תלמיד שכבר ניסו הרבה מחנכים ולא הצליחו איתו ואכן קיבלו וניסה אולי יצליח להנכו אך לא עלתה בידו וכל ניסיונותיו לא הועילו, עד שכבר הרים ידיים ובא למנהל ואמר לו הגיעו מים עד נפש או אני או הוא, אניני מסוגל יותר ללמד כיתה כשהוא נמצא, המנהל אמר לאהר ששמע את דבריו בוקר ויודע ד' את אשר לו ונדבר מחר מה לעשות, והנה באותו לילה הולם אותו מלמד כי רח"ל אותו תלמיד נפצע קשה מאוד בתאונה ונפטר לעולמו ופנו אליו הורי התלמיד שישפיד אותו בהיותו המחנך שלו, והוא היה בדילמה מה יאמר עליו בהספד אחרי שרק אתמול הגיעו מים עד נפש ואינו מסוגל יותר ללמדו, ישב וחשב וניסה להתבונן באורה היי של התלמיד ופתאום עולה לו כל מיני נקודות טובות שיש באותו תלמיד וככל שהתבונן עלה בדעתו עוד נקודת זכות וכך צבר לו כמה רעיונות מה לומר בהספד, והנה הוא עומד ומספידו והתחיל לשבח ולתהיל את מעלותיו של התלמיד בצורה יוצאת מהכלל והוא מתעורר והנה זה הלום, ישב וחשב היתכן הרי אתמול ראיתי בתלמיד הזה כבשה שהורה שאין בו מאום וכעת התגלה לנגד עיניו כמה מעלות טובות יש בו, לכן הבין את המסר ובה למנהל למחרת בבוקר ואמר לו שהוא מתחרט על דבריו והוא ימשיך ללמדו, וזוהו הבין עד כמה האדם יכול האדם למעות בראיתו על הזולת שהכל תלוי איך מסתכלים האם מחפש את המעלות שבו או את החסרונות וכך קובע האדם את יחסו לזולת, אך ה"ו שלא יצטרך להספיד בשביל לראות את המעלות של הזולת וזהו חובת כל אדם לראות תמיד את מעלות חברו ולהרבות אהבה ואחוזה שלום ורעות.

מוסר השכל:

נמצאנו למדים עד כמה חייב האדם לדון את חברו לכף זכות ולראות במעלת חברנו ואם ירצה תמיד אפשר לחפש ולמצא איזה מעלה בחברנו וצריך להאמין שאפילו הדבר רחוק מהשכל הוא האמת וזו הדרך שהתורה מנחילה לנו לנהוג ובזה שאוהו במידה זו **אובל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא** וכן זוכה שבאותה מידה נוהגים איתו בשמים, ואף בהנהגה זו נרבה אהבה ואחוזה ואהדות ישראל שזו הסגולה לקבלת התורה ונזכה לראות בבניין ביהמ"ק ב"ב "אמן".

דין התורה השני משכורת: היה זמן מה לאחר מכן אדם בעירנו התקשה בפרנסת ביתו, כמוצא אחרון החליט לצאת לעיר אחרת לחפש שם מקור פרנסה, אשתו חששה כי אם יעזוב את הבית מצבם רק יחמיר וכי היא וילדיה יישארו ללא פרוטה לכן לא הסכימה לנסיעה, אלא שהבעל נחוש היה בדעתו לצאת לדרך, לפתע עלה רעיון במוחו מידי שבוע תיגשו לגביר הוא פנה ואמר לאשתו ותבקשי ממנו את משכורתי עבור הטרחה שטורה אני עבורו **בנסיעתי זו**, האשה האמינה לדברי בעלה ושבוע לאחר שנסע היא ניגשה למשרדו של הגביר וביקשה מגזברו את המשכורת המובטחת, הגזבר כמוכן לא הבין על איזו משכורת היא שחה, ומשלא הצליח לשכנעה בטעותה קרא לגביר כדי שייסיע לו להיפטר מהאשה המזורה, **כששמע הגביר את טענות האשה הבין מבין השיטין את אשר אירע והורה לגזבר לשלם לאשה את משכורת בעלה מידי שבוע בשבוע**, בין כה וכה הצליח הבעל בעסקיו וחזר לביתו לאשתו וילדיו הוא התפלל למצוא בית מסודר שלא חסר בו מאום, לשאלתו כיצד הם הסתדרו עד כה ענתה האשה כי אכן היא קיבלה את המשכורת מן הגביר מידי שבוע, הבעל שידע את האמת כי אין לו ולגביר שום עסק התפעל מטוב ליבו של הגביר ואין אליו להשיב לו את הכסף, אלא שהגביר מיהא לקבל את הכסף חזרה אינו מוכן למכור את המצווה שזכיתי בה ביושר הבהיר את עמדתו, הגיעו אלי שניהם מספר רבי לוי יצחק ושוב פסקתי לטובת הגביר.

דין התורה השלישי הלואה: היה בעקבות הלואה אותה ביקש מן הגביר אחד הסוחרים בעיר שירד מנכסיו, **לשאלתו מי יהיה ערב להלואה, השיב אותו סוחר הקב"ה, ניאות הגביר לבקשה ונתן את החלואה**, בהגיע זמן הפירעון לא היה לסוחר את סכום הכסף הדרוש, ורק לאחר שנה הוא בא אל הגביר ובידו סכום הפירעון, **להפתעתו סירב הגביר לקבל את הכסף בטענה כי הקב"ה הערב להלואה כבר השיב לו את הכסף**, אלא שהסוחר לא הפין במתנת חינום ורצה להשיב את חובו. משעמד הגביר בסירובו ניגשו אלי השניים ושוב פסקתי לטובת הגביר. סיים רבי לוי יצחק את דבריו מוסר ההשכל העובר כחוט השני לאורך שלושת המעשים הוא שיש לדון את כל האדם כולו לכף זכות איש אינו יכול לדון את כל האדם ולפיכך חובה לדון מספק את כולו לזכות.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא ס"ט

